

Legenda o cestě k prstenu a zpět

1.6.2011 Lidové noviny str. 8 Kultura

JIŘÍ PEŇÁS Knihovna Václava Havla

Literární středa – Putnův **Havel** a místo rock'n'rollu teorie superstrun

V souvislosti s premiérou filmu *Odcházení* se Martin C. Putna, stále ještě ředitel **Knihovny Václava Havla**, veřejně vyjádřil o svém „zaměstnavateli“ tak nepěkně (padlo něco o „stařeckém vrtochu“), že si člověk musel pomyslet něco o jeho špatném vkusu – nikoli nutně filmovém. Mnohé napadlo, že to snad souvisí s koncem jeho ředitelování. Možná. Ale pravým „rozloučením“ s **Václavem Havlem** je Putnova esejistická kniha **Václav Havel**. Duchovní portrét v rámci české kultury XX. století. A ta je důstojná. Žádná prázdná adorace, ale esejistický portrét na vysoké úrovni.

Za prvé je nutné říci toto: o **Havlovi** toho bylo napsáno již tolik, že člověk aspoň trochu obeznámený může mít pocit, že těžko lze přijít s něčím zcela novým. Lze samozřejmě – pokud o to čtenář stojí – ještě něco vyhrabat v jeho soukromí, lze objevit třeba nějakou jednotlivost v archivech, lze případně přijít s nějakou dílčí interpretací. Ale těžko si lze představit zcela „nového“ **Havla**: vlastně lze a třeba takový „**Havel** naruby“ ještě přijde, ale už to nebude **Havel**, jak ho člověk měl možnost přece jen vědomě zažívat těch pár desetiletí. I hanopisy na **Havla** jsou vlastně pořád stejné.

Apřece Putna napsal knížku, která přibližuje **Havla** novým, často i nečekaným způsobem, byť při její četbě čtenář nemá ani na chvíli pocit, že se vzdaluje oné tváři, kterou si myslí, že zná. Spíš se jeho obraz podobá portrétu, ke kterému se přibližujeme v jiném světle či úhlu. Vidíme to samé, co dřív, ale přece jinak.

Putnova kniha je podstatným rozšířením eseje *Spiritualita V. H.*, kterou vydal před dvěma lety. Už tehdy to bylo novum: Putna asi jako první prozkoumal půdu, ze které vyrostla ona specifická forma Havlovy duchovnosti, která není nikdy v pravém slova smyslu „náboženská“, natož církevní, ale vždy tíhla k věcem mimosmyslovým, spirituálním, třeba i iracionálním. Pochopitelně že **Havel** je také člověk velmi racionální, pragmatický, se smyslem pro materiální rozměr věcí, ano, asi i požitkářský a světským sklonům náchylný – mimochodem, Putna v tom vidí vklad strýčka Miloše, známého barrandovského bonvivána... Ale Putna hlavně, ba jediné vážně zajímá právě to, o čem koneckonců už léta píše (viz dvojdílné *Dějiny české katolické literatury*), tedy člověk ve své spirituální dimenzi. Ta totiž – marxistům navzdory – nakonec jeho chování a skutky určuje najzákladněji. A Havlovo působení v dějinách si bez ní představit nelze.

Co tedy Putna odhaluje? Začíná vlastně duchařskou kuriozitou, která se však pozoruhodně vine po celý Havlův život. Je jí jakýsi rodový sklon k „duchovnímu vylepšování světa“. Na počátku to jsou okultní sklony jeho dědečka, úspěšného stavitele Lucerny Václava **Havla**, který se na sklonku života stal nadšeným spiritistou, k čemuž přispěla jeho známost se svéráznou myslitelkou Annou Pammrovou, korespondenční přítelkyní Otokara Březiny. Pokračují pak otcem Václavem, rovněž úspěšným podnikatelem, který si své spirituálno přináší ze Spojených států, z prostředí americké unitářské církve, která byla též církví Charlotty Masarykové.

V tomto idealistickém, ale též k jistému spikleneckému tíhnutí (že byl otec členem zednářské lóže, se rozumělo samo sebou) prostředí vyrůstali Václav a Ivan, kteří záhy počnou zkoušet něco podobného, ovšem už v historicky velmi ztížených poměrech. Sklon neustále něco organizovat, dávat dohromady a tím se starat o okolí či rovnou o obec pak zůstane především Václavovi vlastní jako pokračování rodinné tradice. Charta 77 a Havlova vůdčí role v „obci otřesených“ či v paralelním ghettu má možná počátky u spojených dlaní někdejšího spiritistického kroužku.

Eklektik, ale dychtivý Putna dále zkušenými a výstižnými črtami rýsuje Havlova raná léta, tedy šestatřicátníky, které před ním výstižně popsal ve své knize Pavel Kosatík (2006). Zabývá se prvními skutečnými zasvětiteli, brněnským filozofem Josefem Šafaříkem, jehož díla mu dal číst ještě otec, krátce portrétuje osobnosti, jako jsou filozof J. L. Fischer nebo Ivan Vyskočil, který stál na začátku jeho dráhy dramatika, jeho vliv byl možná až takový, že počátky Havlovy vlastně patří Vyskočilovi. Při vědomí, jaký je Putnův vztah ke Kafkovi (nemá ho rád, považuje ho – mylně – za autora pro snoby), věnuje zajímavé pasáže vztahu Havel-Kafka, jenž je více deklarovaný a pocitový než skutečně prověřený, což ale neznamená, že není upřímný. A tak dále. Nutno však říci, že stranou zůstává celá skupina „čistých“ literátů stejně jako divadelníků, nic se tu nedozvíme o vztahu ke Kolářovi, Hrabalovi, Škvoreckému a k dalším, ale ani o Janu Grossmanovi, jehož vliv na **Havla** nejen divadelního byl jistě podstatný. Ale skutečně asi více než rámec „kulturní“ jde o rámec v užším slova smyslu „duchovní“.

Oč tedy více stranou zůstali literáti, o to více prostoru věnuje Putna myslitelům a filozofům, jež se v Havlově blízkosti vyskytovali a které naopak přitahoval on, ve věci filozofie sice diletant a eklektik, ale dychtivý a pro skutečné filozofy přitažlivý. Velké místo v -Putnově duchovním životopise patří bratru Ivanovi, který představuje sice mladšího, ale vědecktějšího a jaksí ještě intelektuálnějšího – o to méně umělečtějšího – Václavova partnera. Putna se raději vyhnul vnucující se paralele s bratry Čapkovými, která by šla až do takových podrobností, že podobně jako Josef daroval Karlovi slovo robot, poskytl Ivan bratrovi „ptydepe“ do Vyrozumění.

Pro mnohé bude novum číst o společenství, se kterým se **Havel** sblížil především v osmdesátých letech, když se vrátil ze svého nejdelšího vězení. Tam ale mělo svou předehru, neboť Ivan a jeho filozofičtí přátelé, jmenovitě například Zdeněk Neubauer, de facto vedli s **Havlem** poloutajený korespondenční rozhovor, jehož plodem jsou Listy Olze, Havlova kniha nejfilozofičtější. Tou skupinou byla společnost přátel (patřili tam pozdější politici Daniel Kroupa a Pavel Bratinka), kteří si podle bydliště Radima Paluše, u něhož se scházeli, říkali Kampademie. Ve vážně míněné, přitom i ironické hře na „platonskou akademii“ provozovali filozofii řekněme nekatedrovou, mezi vědou a mýtem, filozofií a mystikou. Kultovním literárním dílem jim byl Tolkienův Pán prstenů... Většina se hlásila ke katolicismu, ale jistě značně neortodoxnímu. **Havel** ve vězení, píše Putna, měl blízko ke skutečné křesťanské konverzi, z čehož si utahoval opravdový konvertita Ivan Jirous, chytal se za hlavu přesvědčený ateista Zdeněk Urbánek a Havlův spoluvězeň, nynější primas Dominik Duka, který se vrátil z vězení o trochu dříve, krotil nadšení a údiv přátel, že to nebude tak horké.

Toto vše jsou však věci, které také patří do rámu duchovního portrétu, byť působí jako jednotlivosti. V závěru je patrné Putnovo úsilí vtáhnout to vše do nadosobního, symbolického výjevu, v němž Havlova cesta vrcholí v téměř mytologickém završení, jímž je jeho vstup na Hrad, který vskutku měl tehdy rysy „návratu krále“. Stane se – Tolkien se tu věru nabízí – majitelem prstenu, který se však promění v jeho prokletí. Každá moc vysává: otázkou není jestli, ale nakolik. **Havel** se svou duchovní vizí ztroskotál, ale i po tom ztroskotání tu zůstalo mnoho hodnot, ze kterých budou čerpat další generace. Uzavírá Putna. Těch hodnot si je však třeba všimnout.

Martin C. Putna: **Václav Havel**. Duchovní portrét v rámu české kultury XX. století.

Vydala **Knihovna V. H.** 380 stran

Faktor M. C. P.

Martin C. Putna (1968): literární historik, kritik, historik, překladatel, veřejný intelektuál. V knihách se věnuje antice, filozofii, teologii, kunsthistorii a sobě.

Putna asi jako první prozkoumal půdu, ze které vyrostla specifická forma Havlovy duchovnosti, která není nikdy v pravém slova smyslu „náboženská“, ale vždy tíhla ke spiritualitě

Foto popis| „Do divokého světa flašek / vrací se konvertita Vašek.“ (I. M. Jirous)

Foto autor| FOTO LN – ONDŘEJ NĚMEC